

Шевчук Олексій
ORCID: 0000-0002-2449-6894

ГРОШОВИЙ ОБІГ В УКРАЇНІ В 1991–1992 РР.: КУПОНО-КАРБОВАНЦІ ТА ВИХІД ІЗ «РУБЛЬОВОЇ ЗОНИ»

MONEY CIRCULATION IN UKRAINE IN 1991-1992: COUPON-KARBOVANTS AND LEAVING THE RUBLE ZONE

Кінець 80-х – початок 90-х років ХХ ст. увійшов у світову та європейську історію як час руйнування радянської тоталітарної системи та «залізної завіси», «параду суверенітетів», розпаду СРСР і створення нових суверенних держав.

Центробіжні процеси в СРСР, економічна криза початку 90-х років актуалізували питання появи власних українських грошей, а згодом і виходу України з так званої «рубльової зони».

Проблема введення в Україні власної грошової одиниці вперше була порушена на ранковому засіданні Верховної Ради УРСР (далі – ВРУ) 28 травня 1990 р., саме тоді депутат (на жаль, у стенограмі засідання не вказано прізвище) вперше в сесійній залі ВРУ наголосив, що «ми (Україна – О.Ш.) повинні мати свій власний банк і свої власні гроші. Тоді ми повністю захистимо своїх громадян»¹¹². Враховуючи, що подальший виступ цього народного обранця стосувався необхідності проведення «всенародного референдуму» з важливих економічних та політичних питань, то, ймовірно за все, він був одним із представників демократичної опозиції комуністичній більшості у ВРУ. Проте реальна робота із введення власної грошової одиниці активізувалася лише після прийняття Постанови ВРУ «Про проголошення незалежності України» 24 серпня 1991 р.¹¹³, формування Кабінету міністрів України та створення Національного банку України.

Так, зокрема, 9 вересня 1991 р. р. приймається Постанова ВРУ «Про введення в обіг на території республіки купонів багаторазового використання», яка передбачала ввести на території України «купони багаторазового використання для розрахунків населення за товари із роздрібною торговельною мережі з 1 січня 1992 року»¹¹⁴. Даний нормативний документ встановлював, що «купони з початку їх введення використовуються населенням для купівлі в торговельній мережі продовольчих товарів, а з часом і промислових товарів, а також можуть зараховуватись на спеціальні поточні рахунки у вклади»¹¹⁵. КМУ доручалося «визначити порядок видачі населенню купонів і продажу за них товарів та виділити Національному банку України необхідну суму валюти для

---

¹¹² Засідання дев'ятнадцяте. Сесійний зал Верховної Ради Української РСР. 28 травня 1990 року. 10 година ранку. <http://mportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4362.html>

¹¹³ «Про проголошення незалежності України» Постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>

¹¹⁴ Про введення в обіг на території республіки купонів багаторазового використання. Постанова Верховної Ради Української РСР від 09.09.1991 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1519-12#Text>

¹¹⁵ Там само.

виготовлення купонів і карбованців для їх доставки»¹¹⁶. НБУ законодавець доручав «укласти контракт на виготовлення купонів»¹¹⁷, окрім цього, НБУ разом із Міністерством юстиції України мали «внести необхідні доповнення до чинного законодавства»¹¹⁸.

Після підготовчих робіт, відповідно до Постанови Кабінету міністрів України і Національного банку України від 28 грудня 1991 р. № 378 «Про заходи у зв'язку з введенням в обіг купонів багаторазового використання», в Україні з 10 січня 1992 р. запроваджувалися «купони багаторазового використання для розрахунків населення за продовольчі й промислові товари»¹¹⁹. Законодавець установлював, що «купони багаторазового використання: виконують функції готівки і еквівалентні відповідним купюрам грошей. Розмінна монета використовується для розрахунків за товари вартістю до 1 крб. за одиницю (кілограм, літр) і розміну як карбованців, так і купонів»¹²⁰.

У листопаді 1992 р. Україна остаточно вийшла із «рубльової зони», а «функціонування рубля в грошовому обігу на території України було повністю припинено, і єдиним засобом платежу став український карбованець, представником якого в готівковому обігу виступив купон Національного банку України»¹²¹.

Усі ці заходи заклали організаційно-правові основи для створення в Україні власної національної грошової одиниці – гривні.

Література

1. До 18-тої річниці проведення грошової реформи в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=98272&showTitle=true
2. Засідання дев'ятнадцяте. Сесійний зал Верховної Ради Української РСР. 28 травня 1990 року. 10 година ранку [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://mportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4362.html>
3. Про введення в обіг на території республіки купонів багаторазового використання. Постанова Верховної Ради Української РСР від 09.09.1991 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1519-12#Text>
4. Про проголошення незалежності України. Постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
5. Про заходи у зв'язку з введенням в обіг купонів багаторазового використання. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного

---

¹¹⁶ Про введення в обіг на території республіки купонів багаторазового використання. Постанова Верховної Ради Української РСР від 09.09.1991 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1519-12#Text>

¹¹⁷ Там само.

¹¹⁸ Там само.

¹¹⁹ Про заходи у зв'язку з введенням в обіг купонів багаторазового використання. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного Банку України від 28 грудня 1991 р. N 378 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/378-91-%D0%BF#Text>

¹²⁰ Там само.

¹²¹ До 18-тої річниці проведення грошової реформи в Україні. https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=98272&showTitle=true

Банку України від 28 грудня 1991 р. N 378 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/378-91-%D0%BF#Text>